

Skjebnesvanger forenkling

Taler
Karl Evang

Dato
20 desember 1950

Sted
NRK radio

- 1 Trinn for trinn har vi nærmet oss krigen. Det er skjedd mot vår vilje, og de fleste
av oss har vel følelsen av på en merkelig måte å ha gått med tilbundne øyne. Nå
er de fleste klar over at det er dødsens alvor, at vi er like ved å bli trukket inn i
den tredje verdenskrig, det katastrofale oppgjør som alle sakkyndige er enige om
5 at verden ikke kan ta, den krig som alle alminnelige mennesker i verden hater og
frykter som pesten, fordi de vet at ingen kan vinne på den, alle vil tape. I Østen
dreper allerede unge, veltrenete menn hverandre i stor målestokk. Det er som
det alltid har vært stort sett god, positiv og velmenende ungdom på begge sider
av fronten, fylt av den offervilje, det mot og den yteevne som skyldes den faste
10 tro på å kjempe for en god og edel sak.

- Spørsmålet er i dag derfor om vi kan stanse den tredje verdenskrig før den har
spredt seg videre. Bitter erfaring viser at der hvor blod er begynt å flyte, der hvor
store lands sønner er begynt å falle på slagmarkene, er en slik avblåsing uhyre
15 vanskelig. Når en nasjon kjemper med egne landsmenns liv som innsats, er det
en historisk erfaring at den objektive dømmekraft svekkes. Alt forenkles. Verden
blir bestående av hvitt og sort. Sort er fienden som må ødelegges med alle
midler, hvitt er alt en står for selv. Vi har selv krigen og okkupasjonen så tett inn
på oss at vi skulle huske denne voldsomme forenklingen som er så meget lettere
20 å gi seg inn under, som den jo på mange måter betyr en hvile og befrielse fra det
kompliserte livet i fredstid, fra de mange skiftende interesser som ellers krysser
hverandre, og som gjør det så vanskelig å vite hva som er riktig og hva som er
galt, hva som er godt og hva som er ondt. Slik krigsforenkling er et
bedøvelsesmiddel som setter den vanlige dømmekraft ut av spillet. Det er ikke til
25 å unngå når krigen er der, men jeg stiller det spørsmål om vi ikke i vårt land
allerede i fredstid har foretatt den skjebnesvangre forenklingen.

Er vi tilstrekkelig vel underrettet til objektivt å kunne dømme om det som skjer?
Det er så meget større grunn til å spørre fordi Norge inntar en mer framskutt

stilling i utenrikspolitikken enn vårt land vel noensinne har gjort, og fordi vi derved i høyere grad enn noen gang før er medansvarlig i den tragiske utvikling som har funnet sted. Har vi gjort rimelige forsøk på å forstå våre såkalte motstandere, de vi nå er med på å slå i hjel? Og på den annen side, de unge liv
35 som nå ofres på hver side, på FN's side, ofres de virkelig på demokratiets alter?

Etter mitt skjønn har det nå mindre interesse å drøfte hvem som har mest - eller endog all skylden - i dette tragiske resultat, russerne eller vestmaktene. Det faktum vi står overfor er at krigen i dag føres mellom hvite menn fra Vestens
40 sivilisasjon og såkalte fargete folk fra visse av Østens land, særlig China. I særlig grad står Østens folk overfor dette faktum, fordi dampen føres på deres jord. Det er deres fattige tilløp til en høyere levestandard, deres landsbyer, skoler, forsamlingshus og fabrikker som legges øde. De mister ikke bare langt flere menn enn oss, men også kvinner, barn, gamle og syke, og de mister år eller årtier
45 når det gjelder å bygge landet videre fram. De mister mer: de mister tiltroen til FN. De siste 15 år har fundamentalt endret forholdet mellom øst og vest. Selv har jeg hatt høve til å se det på nært hold i det internasjonale arbeid. Før 1940 var det forholdene i England, Tyskland, Amerika, Skandinavia, Øst-Europa, Sør-Europa osv. som sto i sentrum av interessen. Det var levestandarden her
50 som skulle heves og utjevnes. Kolonihandelen hadde ikke egne talsmenn. Etter 1945 er dette totalt endret. Indias, Chinas, Indonesias, Pakistans, Ceylons, Mellom-Østens og andre tilbakeliggende lands kloke, selvbevisste og kunnskapsrike representanter har maktet å snu bildet helt om, slik at alle parter i det internasjonale, ansvarlige samarbeid forlengst er klar over at det er disse
55 fattige lands problemer som først og fremst må løses om verden skal gå inn i en freds- og trygghetsperiode.

De beste av dem er også fullt klar over at Vestens metoder ikke uten videre kan brukes i deres land, hverken økonomisk, sosialt eller politisk. De kommer derfor
60 med mange forslag til løsninger, som for Vestens representanter må fortone seg dels som naive, dels som utopiske, dels som revolusjonære og derfor farlige for den bestående ordning i Vesten.

Nedvurderingen av de såkalte fargete folkeslag, rasefordommene, den
65 inngrodde mistillit og forakt overfor folk som antas å stå på et annet og lavere sosialt trinn og kulturtrinn, gjør seg gjeldende like ned i det daglige samvær.

Disse tilbakeliggende lands representanter fører ofte et hardt og nesten truende

- 70 språk. «Nå er det vår tur. Gjennom århundrer er vi utbyttet av landene i vest, som har kunnet svinge seg opp til sin høye levestandard på vår bekostning. Nå forlanger vi å få stille oss selv, og vi forlanger å få rimelig hjelp, slik at vi teknisk kan bygge ut vårt land og ta igjen det forsprang i kunnskap som Vesten har.»
- 75 Millioner på millioner, ja hundrer av millioner står ferdige til å sprengre sine lenker. De er fattigere enn vi kan forestille oss. De vil eie sin jord, de vil slå ned korrupsjon, brutalitet, uvitenhet og tyranni. De har intet krav eller ønske om å okkupere oss eller legge oss under seg. Deres egne problemer er altfor overveldende til det. Men de ønsker heller ikke fortsatt å være kolonirike eller
- 80 markeder, basis for eksperimenter eller annen classes folkeslag. De har sett mer enn nok av hvite menn som var sorte innvendig, hensynsløse handelsmenn ute etter profitt, militære og politiske ledere for hvem de selv bare var kanonføde, misjonærer som ofte sto uforstående overfor deres kultur og religion. England var det land i Vesten som først forstod at her var kommet en ny tid. Det ga opp
- 85 herredømmet over India, Pakistan, Ceylon og Burma, som nå i alt vesentlig går sine egne veier mot sine egne mål. I Indonesia er forholdene ennå uklare, men også her er det håp om virkelig frigjøring. I Indo-China derimot søker Frankrike å følge den gamle linje. Det er derfor igjen et utslag av den mest skjebnesvangre forenkling å kalle den brede, kinesiske folkebevegelsen som feiet ut Chiang Kai-sheks styre for kommunistisk. Ordene kan neppe velges bedre enn den berømte amerikanske general Stilwell gjorde. Han arbeidet under krigen sammen med Chiang Kai-shek på USA's vegne, formidlet den store våpenhjelpen og trenet kinesiske tropper. Han sier i sin dagbok mellom annet:
- 95 «Jeg bedømmer Kuomintang (altså Chiang Kai-sheks styre) og Kungchamtang (altså de såkalte kommunister) på grunnlag av det jeg selv så: Kuomintang: Korrupsjon, forsømmelse, kaos, økonomiske transaksjoner, skatter, [uoverensstemmelse mellom] ord og gjerninger. Hamstring, svartebørs, handel med fienden.
- 100 Kommunistenes program: reduserte skatter, husleier og renter. Øket produksjon og levestandard. Deltakelse i landsstyre. Gjennomføring i praksis av læresetningene.
- 105 Chiang Kai-shek er leder for en partiregjering støttet av Gestapo og et hemmelig politisk politi. Han organiserer nå et SS på 100 000 medlemmer. Han hater de såkalte kommunister. Hans hensikt er å knuse dem ved å holde til side våpen

110 som vi gir ham og ved å besette deres område etter hvert som japanerne trekker seg tilbake. Han vil ikke gjøre noen anstrengelse for å kjempe alvorlig. Han ønsker å avslutte krigen med store forsyninger av krigsmateriell, slik at han kan fortsette å holde sin maktstilling.

115 Ingen som har sett brytningen mellom Vestens og Østens land på nært hold kan unngå å bli slått av den svære prestisje og de andre komplekser som her er satt på spill fra begge sider. Mange århundreders kolonistyre har skapt en kasteforskjell som det selv med beste vilje ikke er lett å komme over.

120 Løsningen av Chinas vanskeligheter ligger i fjernelsen av Chiang Kai-shek.» Såvidt Stilwell.

125 Eller som president Roosevelt uttrykte det i en samtale med Asia-eksperten Edgar Snow: «Jeg er overbevist om at de kinesiske kommunister forsøker å gjennomføre en meget nødvendig jordreform og ikke kommunisme.»

130 Denne betegnelsen brukes i den nedsettende mening, som nå er blitt så alminnelig i verden, fordi det passer visse krefter som hele tiden med uhyggelig systematikk har lansert det forenklete verdensbilde med bare to fløyer, kommunister og antikommunister. Dette er ikke noe nytt og overraskende trekk. Det var ikke bare Goebbels som tok den systematiserte løgn i bruk som effektivt våpen. Mange gode demokrater som kjempet den håpløse kamp mot det fascistiske Franco-opprøret i Spania i årene 1936-39 ble av de fleste norske avisene uten videre kalt «røde». Det overraskende er i grunnen bare at det er mulig gang på gang å bruke den samme fordummende og lett gjennomskuelige forenklingsteknikk.

140 Men - vil mange si - det er nå allikevel China som har ansvaret, fordi de har grepet inn i opprøret mellom FN-styrkene og Nord-koreanerne. Hva skulle de der? Det er ikke min oppgave å forsvare den kinesiske handlemåte i Korea. Men jeg mener det er vår plikt før vi eventuelt styrter oss ut i en tredje verdenskrig iallfall å gjøre et forsøk på å sette oss inn i forutsetningene for den.

145 Den norske regjering har ganske visst sammen med flere andre, respektert det historiske faktum, og har godkjent det nye China, men ennå er det ikke lyktes å skape flertall i FN for godkjennelse av landets nåværende styre.

Hvor mange har egentlig for alvor tenkt igjennom hva det vel må bety for dette
veldige folket på ca. 400 millioner mennesker ikke å være godkjent som
150 likeverdig medlem i FN, en organisasjon hvor store og små nasjoner av alle
politiske avskygninger er tatt opp. Noen vil kanskje også ha festet seg ved at
USA med kraft vendte seg mot den tanke at China skulle få være med i
fredsforhandlingene med Japan, på tross av de mange år da dette landet alene
førte kampen mot Japan.

155

Men det var allikevel FN's og MacArthurs felttog i Korea som brakte China til å
gripe til våpen. La oss derfor se også litt på det som hendte der.

Da De Forente Nasjoner følte seg tvunget til å sette militærmakt mot det nord-
160 koreanske angrepet på Syd-Korea, var det i kraft av det prinsipp at FN's
fundamentale oppgave er å beskytte verdensfreden. De Forente Nasjoner kan
ikke rolig se på at et folkeslag med våpen i hånd vil påtvinge et annet land, eller
en annen del av sitt eget land, et bestemt politisk styre gjennom militær makt, og
særlig ikke hvis en slik krig truer verdensfreden. Det lå derfor i selve situasjonen
165 at FN-troppene ikke kunne tenkes å gå over 38. breddegrad. Nord-koreanerne
skulle få den nødvendige smekk over fingrene for sitt voldelige inngrep. De
skulle lære at ingen, selv om han tror på sitt eget politiske styre, skal innføre det
blant andre ved militær-maktmidler.

170 Den videre tragiske utvikling kjenner vi ved omrissene av de ytre begivenheter,
men ennå bare bruddstykkevis når det gjelder det skjebnesvangre spillet bak
kulissene, dvs. mellom dem som ledet felttoget. Alle skjønte at England var
uvillig til å følge den desperate forenklingslinje da Attlee reiste over til USA.
Men hull på byllen gikk det først for alvor da Bevin den 14. desember opplyste i
175 Underhuset at USA hadde satt seg ut over en henstilling fra Storbritannia om å
stanse opp omkring 160 km nord for den 38. breddegrad. Britene foreslo at
framrykningen skulle stanse der hvor halvøya var smalest, slik at det oppsto et
ingenmannsland mellom FN-styrkene og kineserne ved den mandsjuriske
grense. I denne forbindelse uttalte Bevin ifølge Associated Press' referat ordrett
180 følgende, som kaster et eiendommelig lys over situasjonen. Han sa:

«Vi klager ikke over at våre synsmåter ikke blir akseptert og at stabsjefene i
USA, som skulle gi direktivene, ikke var helt enige i vårt syn.»

185 Allerede da president Truman sa at det var de amerikanske ledere som måtte ta

avgjørelsen om atombomben skulle brukes i Korea, noe som senere rettet det til at bare presidenten selv kunne ta stilling til spørsmålet om bruken av bomben, gikk det et sjokk gjennom hele verden. Mange mennesker spurte naturligvis:
190 hvem er det da som fører krigen i Korea, er det FN eller er det USA?

Det som er skjedd i Korea synes derfor nå i hovedtrekk å være klart.

MacArthurs overraskende hurtige og fullstendige seier i kampens annen fase har
195 gitt ham blod på tann, og han har ut fra vanlige militære prinsipper forfulgt den slåtte fiende så raskt som mulig for å kunne tilintetgjøre ham. Det er blitt hevdet at det var nødvendig for MacArthur å gå over den 38. breddegrad fordi de nord-koreanske troppene, selv om de var slått, nektet å nedlegge våpnene i Nord-Korea. I betraktning av de metoder med masseutryddelse av politiske
200 motstandere som Syngman Rhee gjorde og fremdeles gjør seg skyldig i i Syd-Korea under FN-troppenes beskyttelse, må man imidlertid vel kunne forstå betenkeligheten for de nord-koreanske troppene i å nedlegge våpnene. Det er i denne forbindelse rettet den skarpeste kritikk mot MacArthur personlig. Han har sikkert mange egenskaper som kan klandres, og representerer en blanding av
205 militær innsikt og reaksjonær politisk oppfatning som forklarer hvordan nettopp han kunne gjøre den katastrofale bommert. Hovedansvaret ligger allikevel i FN. Da FN-troppene først gikk over den 38. breddegrad, og deretter fortsatte opp mot den kinesiske og russiske grense, mens de lot Syngman Rhees reaksjonære og korrupte embetsmenn og politifolk ta over styret i Nord-Korea,
210 tok FN et skjebnesvangert skritt. FN brøt nemlig derved, etter mitt skjønn, med det prinsipp som de selv hadde bygget på den gang de fant å måtte gripe inn med våpen i Korea. De gjennomførte nå selv med våpen i hånd et politisk styre i et annet land eller en del av det, nemlig Syngman Rhees styre. Det gjorde ikke saken noe bedre at FN uttalte at det skulle innføres demokratisk styre i Korea.

215 Hvordan forholdt kineserne seg under den utvikling? Først varslet de, uten å sende tropper inn i Korea, at de ville anse det som en trusel mot China om amerikanske styrker rykket forbi 38. breddegrad. Dette ble ikke tatt hensyn til. MacArthur rullet offensiven oppover i Nord-Korea. Kineserne rykket da inn og
220 ga et kraftig stoppestøt. De drev FN-styrkene et stykke tilbake, og trakk seg så vekk fra kontakten med fienden. Heller ikke dette ble forstått og respektert, til tross for at kineserne her, etter alt å dømme, har vist en balanse som de ansvarshavende for FN-felttoget ikke hadde vist. De hadde demonstrert sin kraft og så trukket seg tilbake. Dette var i begynnelsen av november. Tross dette

230 åpner MacArthur sin stor-offensiv den 10. november, med løfte til soldatene at de skulle komme hjem til jul. Burde kineserne under disse forhold stolt på tilsagnet om at deres rettigheter ikke skulle krenkes? Det må fra kinesisk side lett fortone seg som et akademisk spørsmål. Syngman Rhee, som endog hadde bedt om at atombomben skulle brukes mot hans egne landsmenn, ville bli Chinas nærmeste nabo.

235 Jeg så nylig i et av de mest kjente engelske illustrerte magasiner et fotografi fra Korea, tatt på det tidspunkt da FN-styrkene sto nærmest opp til den kinesiske grense. Man ser to amerikanske soldater som smilende og stolte planter et flagg, hvilket flagg tror man det er? De Forente Nasjoner, som krigen føres under? Nei, det er Amerikas nasjonalflagg. Det må kanskje kunne unnskyldes at kineserne da ikke er helt sikker på hva som skjer. Er det FN som vil beskytte verdensfreden, eller er det USA som vil skaffe seg en base på det asiatiske fastland?

245 En ledende norsk utenrikspolitiker uttalte nylig: «Ingen kan lukke øynene for at China spiller et høyt og farlig spill.» Det er riktig. Men det gir bare bilde av den halve virkelighet, og derfor ikke den fulle sannhet. I all ærlighetens navn må det være lov å spørre: Er det ikke også andre som spiller et høyt og farlig spill?

250 En uttalelse som den ovenfor er typisk. Den viser at vi allerede er bundet i vår vurdering. Norge er part i saken. Som medlem av Atlanterhavspakten har vi allerede tatt standpunkt, vi har valgt venner og fiender. Vi er ikke lenger objektive og sannferdige. Selv om det er en forferdende tanke for mange, våger jeg den påstand: Vi som lever i Norge i dag får ikke vite det som faktisk foregår i verden. Vi norske kvinner og menn får ikke noen objektiv vurdering som gjør det mulig å ta standpunkt i disse spørsmål. Vi får allerede nå partsinnlegg hele veien, tvers gjennom de organer vi betrakter som de vanlige informasjonsorganer. Derfor er det nær sagt umulig for norske kvinner og menn å danne seg et fullverdig bilde av de begivenheter som gradvis har drevet oss fram til avgrunnens rand. Det er et godt kinesisk ordspråk som sier: En sak har alltid tre sider: Min side, din side og den riktige siden. Et vilkår for å danne seg en riktig oppfatning er også å høre den annen part, men hvem taler i Norge i dag den annen parts sak?

Mistroen til FN og fornemmelsen av at FN i voksende grad er blitt et redskap i Amerikas hender, får så meget større styrke når en ser hvilke politiske

265 strømninger FN etter hvert er kommet til å støtte direkte og indirekte. Chiang Kai-shek i China, Syngman Rhee i Korea, Bao Dai i Indo-China, Franco i Spania. Ingen av de politiske systemer som jeg her har nevnt ville formodentlig kunne aksepteres i Norge av noen av de eksisterende norske partier fra det ytterste høyre til det ytterste venstre. De er alle etter våre begreper,
270 udemokratiske, nærmest fascistiske styrer med diktatoriske metoder, uegnet til å løse store politiske og økonomiske problemer for sine land.

Det farligste og mest tragiske ved situasjonen er altså at FN gjennom de alvorlige feilgrepene i Korea i vesentlig grad har svekket sin stilling. Bare ved den største
275 statsmannskunst vil det være mulig å rette opp igjen den skade som er skjedd. Skal det lykkes, må alle land, også vårt, være villig til nå å stanse opp og orientere seg på ny. Den linje som har vært ført har ikke gitt den avspenning som ble lovet oss, tvert om har den truende krigsfare øket omtrent i samme tempo som rustningskappløpet. Man finner ingen konstruktiv og positiv løsning på alle
280 problemene gjennom den lettvinte standardsetning: Kommunistene er onde og har skylden. Denne alt for enkle fellesnevneren må ikke lenger brukes til å forklare alt - selv om den kan forklare noe.

Motsetningene mellom Nord- og Sør-Korea, Chinas frihetskamp, forholdene i
285 Indo-China, hele Asias forhold til Europa, og for den saks skyld også brytningene mellom de rike, middelsrike og fattige land over hele jorden krever langt dypere historisk erkjennelse og menneskelig forståelse. Norge har historiske tradisjoner, som et land hvor sannheten trives, nasjonalt og internasjonalt. Nå lever vi etter mitt skjønn endog i høyere grad enn de fleste
290 land på importerte idéer som ikke passer i vårt land, som ikke er egnet til å løse våre eller andre problemer, og som kan føre oss i ulykke. Vi må ut av den skjebnesvangre forenklingens åndelige tvangstrøye.

295

Kilde

Karl Evang: Mere Frimodighet. Oslo 1951, s. 17-29.

300 URI

<https://www.virksommeord.no/tale/skjebnesvanger-forenkling>